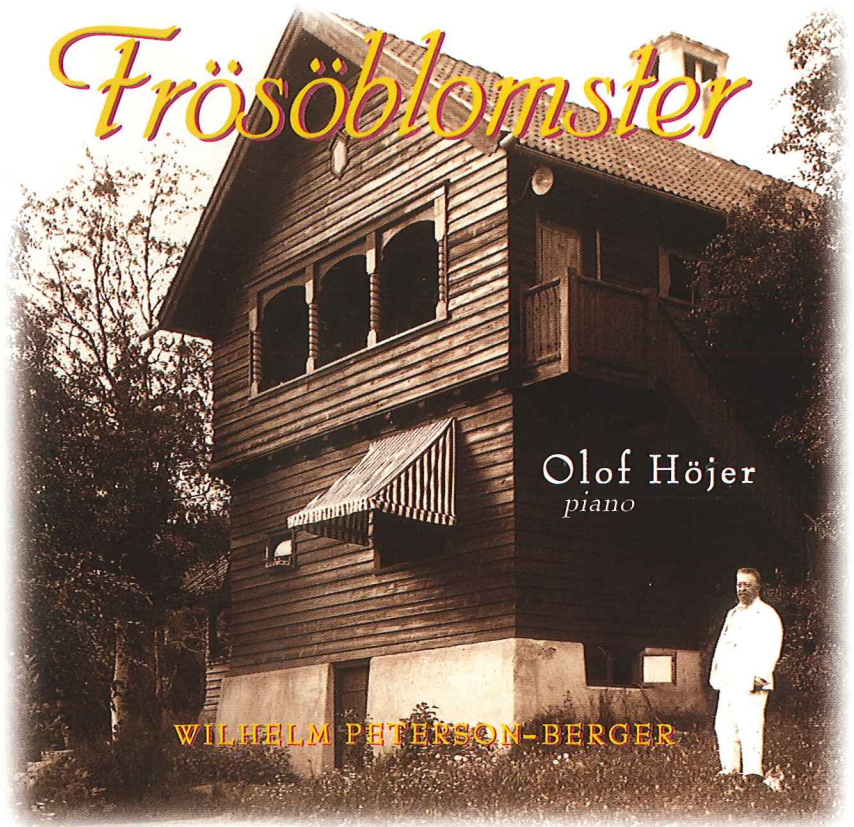

Frösöblomster

Olof Höjer
piano

WILHELM PETERSON-BERGER

Olof Höjer piano

FRÖSÖBLOMSTER BOK I

Åtta melodier för piano (1896)

1	Rentreé	3'00
2	Sommarsång	2'31
3	Lawn Tennis	2'22
4	Till rosorna	3'45
5	Gratulation	3'37
6	Vid Frösö kyrka	4'15
7	I skymningen	3'21
8	Hälsning	3'41

Portrait of
Wilhelm
Peterson-
Berger by
Albert
Engström.

FRÖSÖBLOMSTER BOK II

Sex melodier för piano (1900)

9	Solhälsning	2'06
10	Jämtland	4'27
11	Långt bort i skogarna	3'12
12	Vid Larsmäss	2'03
13	Vågor mot stranden	4'55
14	Minnen	4'53

FRÖSÖBLOMSTER BOK III

I Sommarhagen

Humoresker och idyller för piano (1914)

15	Förspel	1'59
16	Intåg i Sommarhagen	4'07
17	Landskap i aftonsol	4'59
18	Folkhumor	1'59
19	Vildmarken lockar	4'29
20	Under asparna	2'13
21	Om många år	2'31

Total time: 72'41

The recordings were made at the College of Music, Malmö in the spring of 1990. Producer & balance engineer: Bertil Östberg. Instrument: Steinway. Piano technician: Leif Samuelsson. Commentary: Olof Höjer. English translation: Eric Posselwhite. Graphic layout: Stefan Nävermyr. Microphones: 2 Sanken CU 41. Publisher: Abraham Lundquists musikförlag AB. Cover photo: Wilhelm Peterson Berger and the cat Kurre at Sommarhagen, in 1938. [P] 1990 & [C] 1992, Prophone Records AB. Made in Sweden.

I 1890-talets Sverige var det på modet att vara svensk. Det tidigare ganska fattiga och underutvecklade landet i utkanten av den europeiska kulturkretsen hade efter hand börjat blomstra upp och var nu på alltmer självmedveten frammarsch, både ekonomiskt och kulturellt. De allt större slitningarna med unionslandet Norge bidrog också till att skapa en jordmån för "storsvenska" och hembygdsromantiska stämningar. Redan på 1880-talet hade svenska diktare och målare upptäckt verkligheten omkring sig och "det nordiska ljuset"; att också svenska miljöer och svensk natur var värda att skildras. Till dem sällade sig på 1890-talet en ny generation sällsynt talangfulla unga tonsättare: en Wilhelm Peterson-Berger, en Wilhelm Stenhammar, en Hugo Alfvén.

Ett av de tidigaste och i Sverige ännu mest älskade musikaliska uttrycken för denna nationella romantik var ett pianohäfte som offentliggjordes 1896. Det bar titeln *Frösöblomster, åtta melodier för piano* och dess upphovsman var den 29-årige, från Norrland bördige tonsättaren och nyblivne musikanmätlaren på Dagens Nyheter, Wilhelm Peterson-Berger. Som så många andra svenska 1800-talstonsättare hade han börjat sin offentliga bana med sånger och körvisor. Pianohäftet blev nu hans genombrottsverk och så småningom också — på gott och ont — det

troligen mest spelade som någonsin publicerats i Sverige.

Detta första häfte med *Frösöblomster* måste betecknas som ett av den svenska pianolitteraturens första mästerverk. Visserligen ser man lätt att Edvard Grieg och hans *Lyriska stycken* varit en inspirationskälla och en stilistisk utgångspunkt och att romantiska klassiker som Chopin, Schumann och Gade skymtar i bakgrunden. Men Peterson-Bergers egen personliga profil är redan så markant att den präglar nästan varenda takt med en nordiskt ljus och uttrycksfull melodik och en egenartad harmonik.

Lyckan över den norrländska sommarnaturen och dess oskyldiga sällskapsnöjen lyser emot en från vartenda stycke. I det inledande *Rentreé* (Återkomst) sjunger tonsättaren i jublande 6/8-rytmer ut sin glädje över att få återse den sommarfagra Frösön (som sedan början av 1890-talet varit något av en tillflyktsort för honom). I *Sommarsång* tycks han vandra över dess blomstrande sommarängar medan han i *Lawn Tennis* hänger sig åt en lättsam lekfullhet då han skildrar sin favoritsport. *Till rosorna* är ett stycke klangligt raffinerad pianolyrik à la Chopin eller Schumann med stor melodisk sötma och *Gratulation* en elegant salongsgavott med tillhörande musette och med gott om pianistiskt tacksam melodiflätning. Den stämningsmättade naturskildringen *Vid Frösö kyrka*

Wilhelm Peterson-Berger

har en avklarad enkelhet och en inspirerad kraft som gör den till ett av Peterson-Bergers finaste pianostycken. Ett enda av de åtta styckena går i moll: *I skymningen*. Men molltonarten är här bara till för att antyda skuggorna och deras lek i sommarkvällen. Det sista stycket, *Hälsning*, ter sig som en pendang till det första: ett avsked, i klaraste E-dur, men med stråk av vemod.

Framgången med det första häftet *Frösöblomster* måste ha varit inspirerande — redan fyra år senare (1900) gav Peterson-Berger ut ett nytt. Han var nu etablerad i det svenska musiklivet, både som tonsättare och som signaturen "P-B" i Dagens Nyheter; en kritiker med en briljant men vass penna och sina mycket högt satta ideal obrottsligt och obönhörligt trogen. Denna dubbelroll skulle med tiden visa sig högst problematisk. Mer än en gång kom han att få uppleva att han blev angripen och ifrågasatt, både som tonsättare och som människa. Men hans många sånger och pianostycken blev samtidigt allt populärare bland "de breda lagren av vårt lands musikvänner" — en framgång som blev allt mer tveeggad.

Det andra häftet *Frösöblomster* har emellertid inte ens tillnärmelsevis uppnått det förstas popularitet. Det är i hög grad oförtjänt — men måhända förklarligt. Peterson-Berger tycks här vara sig själv i ännu högre grad, kompromisslösare och betydligt mindre publik-

tillvänd. Färgerna är mörkare och sättet att skriva för piano kärvare och "knotigare".

Det inleds emellertid i det mest strålande C-dur-ljus med en polonäs av nästan orkestral kraft, kallad *Solhälsning*. Följande stycke, *Jämtland*, är en högstämd hymnisk skildring av det landskap där Frösön är belägen. Tonsättarens förmåga att med förtätad uttrycks kraft återge naturupplevelser och stämningar når en höjdpunkt i *Långt bort i skogarna*. En mollstämd lurmelodi i pianots lägre register skildrar inledningsvis de djupa skogarnas stillhet och ödslighet. Som av en fjärrsyn bryts denna stämning av en folklåt i dur i pianots högre register — en magisk effekt. *Vid Larsmäss* är kanske tänkt som en höstlig pendang till första häftets *Sommarsång* men är mer raffinerad i sin harmonik och konstlösa pianosats. En tungsint inåtvändhet dominerar de båda sista styckena, *Vågor mot stranden* och *Minnen*. Det förra är en mjukt målerisk tonbild där vänsterhandens kromatiska passager målar vågornas böljande rörelser, det senare en mollstämd meditation med höststämning.

Det kom sedan att dröja fjorton år tills nästa häfte *Frösöblomster* gavs ut. Under denna tid ägnade sig Peterson-Berger åt det han framförallt ville skriva: musik i de stora formerna, symfonier och operor. 1903 respektive 1910 fullbordades symfonierna *Banéret*

(nr 1) och *Sunnanfärd* (nr 2) och samma år hade också operorna *Ran* och *Arnljot* urpremiär. Framförallt den sistnämnda hade stor framgång och kom snart att betraktas som något av en svensk nationalopera.

Sina pianokompositioner byggde han ofta på motiv och melodiska uppslag som blivit över vid arbetet på sådana större verk. Dessa försökte han sedan arbeta ut ”utan att förvanska eller med falsk grannlåt överskylla deras egenskap av fullständigt elementära musikingivelser.” De ”särskilda” omständigheter, naturintryck, poetiska stämningar under vilka utarbetningen försiggått försökte han sedan hålla kvar i titlar och överskrifter.

1910 hade Peterson-Berger lyckats förvärva ett stycke mark på sin älskade Frösö, nedanför den kyrka han så stämmingsfullt skildrar i första häftet. Här lät han nu bygga sig ett hus som han kallade Sommarhagen. Det stod färdigt sommaren 1914 och detta gav inspiration till ett tredje och sista häfte med *Frösöblomster*. Det fick undertiteln *I Sommarhagen, humoresker och idyller för piano* och skulle kanske kunna betecknas som en kvintessens av hans pianokomponerande fram till denna tid. Hans strävan mot ”det enkla”, mot ”det grå urbergets kärva

materialskönhet” har här burit rik frukt och i de bästa styckena formulerar han sina tankar med lapidarisk precision och enastående uttrycksmissig koncentration. I *Förspel* och *Intåg i Sommarhagen* skildrar han hur det spikas och hamras på hans sommarresidens och hur man sedan tågar in till tonerna av en munter marsch. *Landskap i aftonsol* är en landskapsmålning full av vibrerande stillhet och atmosfäriska valörer och den sedan följande *Folkhumor* helt enkelt en medryckande jämpolska. Ytterligare en landskapsstudie finner man i *Vildmarken lockar* — med knappa men exakta linjer tecknas ödemarkernas karghet, i verkningfull kontrast till mellandelens nästan impressionistiska soldis. *Under asparna* är en ljus, okomplicerad idyll, baserad på ett av Peterson-Bergers vackraste melodiska infall, medan det sista stycket, *Om många år*, är en avslutande, vemodig betraktelse över alltings förgänglighet.

Olof Höjer

Citaten ovan är hämtade ur den artikel om sitt pianokomponerande Peterson-Berger skrev i Dagens Nyheter 1915: ”Aviskt och enkelhet i tonkonsten”, senare omtryckt i essäsamlingen *Från utsiktstornet* (Östersund, 1951).

In Sweden of the 1890s it was the fashion to be Swedish. The country on the perimeter of the European cultural sphere, once rather poor and underdeveloped, had gradually begun to flourish, and was now marching forward more and more self-confidently, both economically and culturally. The ever increasing dissensions with Norway in the Era of Union also contributed to the creation of fertile soil for “genuinely Swedish” and folkloristic romantic moods. As early as the 1880s Swedish poets and painters had discovered the reality that surrounded them and the “Nordic light”; that Swedish scenes and nature were also worth depicting. To these were allied in the 1890s a new generation of singularly talented young composers: a Wilhelm Peterson-Berger, a Wilhelm Stenhammar, a Hugo Alfvén.

One of the earliest, and in Sweden still well-loved, musical expressions of this national romanticism was a piano album published in 1896. It bore the title *Frösöblomster, eight melodies for piano* (Frösö Flowers) and the author was a 29 year old composer from Norrland, newly appointed music critic to the national newspaper Dagens Nyheter, namely Wilhelm Peterson-Berger. Like so many other Swedish 19th century composers he had begun his public career with songs and choral works. This piano album now became his break-through, and soon also — a fact

which cut both ways — probably the most played album that has ever been published in Sweden.

This first album of *Frösöblomster* must be considered one of the first masterpieces of Swedish piano literature. It is of course easy to see that Edvard Grieg and his *Lyric Pieces* have been a source of inspiration and a stylistic point of departure, and that romantic classics, such as Chopin, Schumann and Gade are dimly discernible in the background. Nor is it particularly difficult to establish the fact that Peterson-Berger’s own personal profile is already so pronounced that it impresses almost every bar with a Nordic light and expressive melody and a distinctive harmony.

Delight in the Norrland summer nature and its innocent social amusement sparkles in every piece. In the introductory *Rentreé* (Return) the composer sings in a joyous 6/8 rhythm of his happiness at once again seeing Frösö in its summer garb (which from the beginning of the 1890s had become something of a refuge for him). In *Sommarsång* (Song of Summer) he seems to wander over the flowery summer meadows, while in *Lawn Tennis* he indulges in good-humoured playfulness as he depicts his favourite sport. *Till rosorna* (To the roses) is a piece of sonorous, elegant pianistic poetry in the style of Chopin or Schumann, full of melodic sweetness, and *Gratulation*

(Congratulations) an elegant salon gavotte with appurtenant musette, and with a great deal of grateful interweaving of melodies. The solemn nature picture *Vid Frösö kyrka* (At the Church of Frösö) has a simplicity and an inspired power which makes it one of Peterson-Berger's finest piano pieces. Only one of the eight pieces is in the minor key: *Iskymningen* (At Dusk). But the purpose of the minor key is solely to suggest shadows and their play in the summer evening. The last piece, *Hälsning* (Greeting) appears to be a pendant to the first one: a farewell in the clearest E major, but with a touch of melancholy.

His success with the first album of *Frösöblomster* must have been inspiring, for four years later (1900) Peterson-Berger published a new one. He was now an established figure in the musical life of Sweden, both as a composer and as the signature "P-B" in Dagens Nyheter; a critic with a brilliant though caustic pen, unswervingly and implacably faithful to his very high ideals. This double role was to prove highly problematical with time. More than once he experienced being attacked and called in question, both as composer and as an individual. But at the same time his many songs and his piano pieces became increasingly popular among the wider strata of our country's music lovers — a success which came to be more and more doubleedged.

The second album of *Frösöblomster* has however not even nearly achieved the popularity of the first. This is to a great degree undeserved — but perhaps explicable. Peterson-Berger seems to have been himself to an even greater extent, more uncompromising and considerably less public-oriented. The colours are darker and the writing for

Wilhelm Peterson-Berger and his cat Kurre.

the piano harsher and leaner. The album commences however in the most radiant C major with a polonaise of almost orchestral power, called *Solbälsning* (Sun Greeting). The following piece, *Jämtland*, is a lofty hymn describing the province in which Frösö is situated. The composer's ability to depict nature adventures and moods with concentrated expressiveness reaches its culmination in *Långt bort i skogarna* (Far Away in the Forests). A horn melody in a minor key, in the lower register of the piano, portrays in an introduction the silence and desolateness of the depths of the forests. As in a vision the mood is broken by a folk melody in the higher register — a magical effect! *Vid Larsmäss* (On Saint Laurentius' day) was perhaps thought of as an autumn counterpart to *Sommar-sång* from the first album, but is more sophisticated in its harmony and its artless piano writing. A melancholy introspectiveness dominates the last two pieces, *Vågor mot stranden* (Waves at the Beach) and *Minnen* (Memories). The former is a tender and picturesque poem where chromatic runs in the left hand illustrate the billowing waves, the latter a meditation in the minor key where the mood is autumnal.

Fourteen years elapsed before the next album of *Frösöblomster* was published. During these years Peterson-Berger devoted himself to the things that he wanted to write above all: music in the major forms

— symphonies and operas. In 1903 and 1910 respectively the symphonies *Banéret* (The Banner, No. 1) and *Sunnanfärd* (Journey South, No. 2) were completed, and in the same years the operas *Ran* and *Arnlfjot* had their first performances. In particular the latter enjoyed a great success and came soon to be regarded as a Swedish national opera.

He often built his piano compositions out of motifs and melodic ideas that had been left over after his work on larger compositions had been finished. He then tried to work these out "without distorting or disguising with spurious ornamentation their qualities of complete intrinsic musical inspirations". The "special circumstances, natural impressions, poetical moods" under which compositions had taken place, he then tried to retain in titles and captions. In 1910 Peterson-Berger had succeeded in acquiring a plot of land on his beloved Frösö, below the church that he had impressively depicted in the first album. Here he had a house built which he called Sommarhagen. It was completed in 1914 and inspired a third and last volume of *Frösöblomster*. This was subtitled *In Sommarhagen, humoresques and Idylls for piano* and could be described as the quintessence of his piano style up to this time. His striving towards "simplicity", towards "the rugged material beauty of the grey primeval rocks" has here borne rich fruit, and

in the best pieces he formulates his thoughts with laconic precision and matchless expressive concentration.

In *Förspel* (Prelude) and *Intåg i Sommarbagen* (Entry into Sommarhagen) he depicts the noise of nailing and hammering at his summer residence, and how he later made his entrance to the sounds of a merry march. *Landskap i aftonsol* (Landscape in the Evening Sun) is a landscape potrait full of vibrating silence and atmospheric tints, and the following *Folkhumor* (Folk Humour) is quite simply a captivating polska (folk dance) from Jämtland. A further landscape study is to be found in *Vildmarken lockar* (The Wilderness Calls) — bare but precise lines

characterize the barren wilderness, in telling contrasts to the almost impressionistic heat haze of the central section. *Under asparna* (Under the Aspens) is a light, uncomplicated idyll, based upon one of Peterson-Berger's most attractive melodic fancies, while the last piece, *Om många år* (In Many Years) is a concluding melancholy reflection upon the transitoriness of all things.

Olof Höjer

The above quotations are taken from an article about his piano composing that Peterson-Berger wrote in *Dagens Nyheter* in 1915: "Design and simplicity in music", later reprinted in the collection of essays *From my observation post* (Östersund, 1951).

Photo: Stefan Lindblom

Olof Höjer, born 1937, has long been praised for his intelligent interpretations, self-effacing musicality, and delicate touch. He has shown a particular interest in Swedish and French music — he made his breakthrough playing the complete piano music of Debussy — and is recognized as one of the finest Satie interpreters of our time. He was educated in Stockholm; mainly by the Artur Schnabel pupil Gottfrid Boon. Since his debut he has performed in Sweden and Europe, and made numerous radio and TV

appearances. He has also made several recordings, including music of Satie (the complete piano music in 6 volumes), Wilhelm Peterson-Berger, Hugo Alfvén and several other Swedish composers, both past and contemporary. In 1992, the Swedish Government awarded Olof Höjer a 10 year artistic grant, allowing him to leave his post as a teacher at the Malmö College of Music and pursue a fulltime career as soloist.